

PENGENE TIL KLIMARETTFERDIGHET FINNES I MILITÆRBUDSJETTENE!

Reisebrev fra klimatoppmøtet, COP29 i Baku

v/ Åse Møller-Hansen

Vi var to representanter fra WILPF som fikk akkreditering til COP29, fjorårets klimatoppmøte: Áine Beattie fra Skottland og jeg fra Norge, begge fra WILPFs Environmental Working Group, EWG. Vi delte akkrediteringen og fikk delta en uke hver.

WILPF er en av 54 organisasjoner i Women and Gender Constituency, WGCⁱ, som igjen er en av ni interessegrupper i UNFCCC, FNs rammekonvensjon om klimaendringer. For oss begynte dagene på WGC sine morgenmøter, med rundt 150 kvinner fra hele verden. Den første uken var det en aktiv demilitariseringsgruppe i WGC, men i uke to var den lagt ned.

"I am honoured to join the COP29 WILPF delegation, as in the face of both rising global temperatures and increasing levels of violence against women, I hope to draw attention to the **importance of demilitarisation and feminist peace for climate justice.**"

Áine Beattie

Áine is an intersectional feminist from the Scottish Highlands who has been the WILPF Scottish Branch Secretary since 2023. She is also a trustee of a young women's leadership organisation.

COP29

"I see COP29 as an opportunity to create awareness about the **huge military emissions and the global military spending that should be transformed into a source for climate finance, for the benefit of all.**"

Åse Møller-Hansen

Åse Møller-Hansen is a peace activist from Norway. As a member of WILPF Norway, she has campaigned for many years against uranium weapons and is now working to create awareness about the need to move the money from war to peace and climate action.

COP29

Et klimatoppmøte for fred?

Azerbaidjan hadde erklært at årets klimatoppmøte skulle bli et Peace COP (COP= Conference of the Parties). Ordføreren i Kuala Lumpur, Malaysia, Maymuna Mohd Sharif holdt en av talene på åpningsseremonien for COP29. Hun sa at det ikke kan bli noen bærekraftig utvikling uten fred. «Vi må gi fred en sjanse og slutte fred med naturen».

På COP hadde hver dag et tema. Fred var deltema på slutten av uke en: Day for Energy, Peace, Relief & Recovery. Denne dagen var demilitariseringsgruppe i WGC med på å organisere flere sivilsamfunnsmøter, blant annet en pressekonferanse:

<https://unfccc.int/event/pbv-cop-of-peace-demilitarize-for-climate-justice>

To andre møter var *A COP of Peace: Addressing Militarism for Climate Justice in the Pacific, og What really makes us safe? Peace, climate finance and climate action in an existential time*. Shirine Jurdi fra WILPF Libanon deltok på zoom, mens bomber traff bygninger noen kilometer borte. Det sterke vitnesbyrde fikk mange til å ta til tårer. Shirine sa at møtet ga henne håp.

Noe skjedde denne dagen, og WGC bestemte at arbeidet for demilitarisering skulle gå under radaren for å ivareta sikkerheten til en eller flere av WGC-deltakerne. Notatet *Addressing Militarism for Climate Action* på WGC sin hjemmeside ble tatt ned og var dermed ikke lenger tilgjengelig på QR-koden på kortene jeg hadde med fra Norge, men er fortsatt tilgjengelig på IKFF sin hjemmeside: https://www.ikff.no/wp-content/uploads/2024/11/Peace-and-Demilitarisation-WG_three-pager.pdf

Min rolle ble hovedsakelig å delta på møter, snakke med aktivister og dele ut WILPF/IKFF-materiell på møter og i samtaler. Sammen med rundt 15 organisasjoner i Forum for miljø og utvikling var jeg også på et møte med norske stortingspolitikere. Jeg hadde kontakt med ForUM både før toppmøtet og under konferansen. De jobbet godt for å påvirke norske politikere til å ta klimaansvar, ikke minst overfor landene i sør, se posisjonsnotat, hvor også militære klimautslipp er tatt med på slutten av notatet. ⁱⁱ

Underveis laget jeg flere korte videointervju, blant annet med Ellie Kinney fra CEOBS, Conflict and Environmental Observatory: <https://www.instagram.com/p/DCrmXWkoyft/>

COP 29 ble et finans-COP.

Selv om sivilsamfunnsorganisasjoner er opptatt av nedrustning for klima og fred, manglet dette temaet under klimaforhandlingene, som i stor grad handlet om viktige formuleringer i teksten og å tallfeste nye kollektive mål, NGQG. Partene forhandlet om utslippsreduksjoner (mitigations) og finansiering av tilpasning (adaption), mens landene i sør også ville ha med fond for tap og skade, til sammen 1,3 milliarder dollar. Klimakonvensjonen og Parisavtalen ber de rike landene bistå utviklingslandene med å redusere klimautslipp og tilpasse seg klimaendringer og bidra til en rettferdig og likeverdig overgang til grønnere og mer rettferdige samfunn. Tilbudene fra de rike landene i nord var på slutten av forhandlingene 250 milliarder dollar pr. år men økte til 300 etter mange timer med harde forhandlinger på overtid.

Landene i sør sin posisjon er at utslippene fra det høye forbruket i det industrialiserte nord er ødeleggende for det globale sør. Afrika sin andel av det globale utslippet er kun 4%.

Falske løsninger

COP 29 ble av noen kalt *The false solution cop*. Hele 1773 lobbyister for fossilindustrien deltok på klimatoppmøtet. Også atomkraft-lobbyister var sterkt til stede. De hadde sin egen paviljong som promoterte atomkraft som løsning, gjennom en tredobling av verdens atomkraft innen 2030. Forslaget ble fremmet i forhandlingene, og flere stater stilte seg bak.

Fra en demonstrasjon mot atomkraft på COP 29

En annen falsk løsning som ble sterkt kritisert av sivilsamfunnsorganisasjonene var klimakvoter, etter artikkel 6 i Parisavtalen.

Sivilsamfunns-aksjoner

Hver dag leste en gruppe kvinner opp navn og alder på ofre for Israels folkemord på Gaza, og det var appeller om å stoppe oljeforsyningene til folkemordet: Fossil fuel fuels wars and genocide. Dette var en klar melding til Azerbadijan som leverer olje til Israel.

Til venstre: En ung urfolksrepresentant. Slangen på bildet til høyre symboliserer kapitalismen og fossilindustrien og er fra en demonstrasjon arrangert av nord-amerikanske indianere/ urfolk.

Sivilsamfunnsmøter

Det var mye å lære og interessant å følge sivilsamfunnsmøtene, både pressekonferanser, workshops og andre sidearrangement. Også organisasjoner utenfor WGC tok opp militære klimautslipp, som Conflict and Environmental Observatory (CEOBS), Oil Change International og Brahma Kumari, et trossamfunn som arbeider for verdensfred og har deltatt på COP siden 2009. Brahma Kumari arrangerte en pressekonferanse kalt *Peace and cooperation to enhance climate action*, hvor de adresserte militære klimautslipp og rovdrift på felles ressurser <https://www.youtube.com/watch?v=oQmhwLDsGcl>

Mot slutten av klimatoppmøtet ble det arrangert et Peoples Plenary i en av storsalene. Kvinner fra Palestina, Libanon og Sudan innledet møtet med sterke vitnesbyrd til stående applaus og et minutt stillhet.

Earth Guardians og The Indigenous Peoples Movement var to av en rekke organisasjoner som kritiserte det dominerende økonomiske systemet som er avhengig av gruvedrift og utvinning som ødelegger jorden.

Det var mye sinne og frustrasjon over falske løsninger og at de rike landene i nord ikke ville holde sine løfter og betale sin klimagjeld. Mange organisasjoner fra det globale sør holdt appeller og innlegg. De krevde en levende planet og kalte oljebransjen, kapitalismen og krigsindustrien for fiender:

«De rike landene må betale oss. Det er deres klimagjeld som kan hjelpe å reparere og beskytte vår livsverden. COP er en fiasko og viser økonomiens makt over livsverdenen.»

«I Nigeria blir folk fattigere. Land og skoger, eid eller brukt av folk, blir til karbonmarkeder. Dette er karbonkolonialisering, ny tvungen utvinning som må stoppes. Det er en farlig trend. Karbonmarkedene har tvunget folk bort fra land de eier eller bruker og har i stedet gitt profitt til de store forurenserne.»

«Store oljeselskap sin oljeutvinning i Nigeria har ført til forurensning av drikkevann og jordbruksland, til mye sykdom og andre problemer. I Nigeriadeltaet er gjennomsnittlig levealder bare 41 år.»

«Artikkel 6 i Parisavtalen er ikke en løsning, men en tillatelse til å forurense, gitt til de samme landene som forurenser. Vi ber om et moratorium på artikkel 6.2 and 6.4 som åpner for klimamarkeder og handel med klimakvoter. Dette er grønn kolonisering, som fortrenger lokalsamfunn fra områder hvor de dyrker, sanker eller har beiteland, fordi områdene fredes eller blir brukt til å plante skog. Stopp karbonmarkedene! Lokalsamfunnene har løsninger i tusenvis, gjennom tradisjonell kunnskap.»

«Det finnes penger til å fortsette krigene, men ikke til å få flere kvinner til klimatoppmøtet. For å oppnå klimarettferdighet må finansieringen være rettferdig, fleksibel og fellesskapsdrevet, og bruke modeller som prioriterer perspektivene til de mest berørte.»

På slutten av forhandlingene, la WGC ut denne teksten:

«NCQG-teksten dreper effektivt Paris-avtalen i en tid da vi allerede er farlig på vei mot en katastrofal økning til 3 grader Celsius i global temperatur. Forslaget tærer på ethvert håp om økt kollektiv klimarettferdighet for å møte den truende klimakrisen. Det globale nord, med sitt usikre og utilstrekkelige finansieringsforslag, har satt en strek over det som ble oppnådd i Paris hvor det ble lovet økt økonomisk støtte til utviklingsland for å trappe opp

klimaambisjonene. Rike land fortsetter å fraskrive seg sitt historiske ansvar mens de forventer at berørte mennesker i utviklingsland skal betale for tap de har lidd og skader de ikke har forårsaket.»

Feministisk klimaaktivisme.

Kvinneres stemmer, spesielt fra marginaliserte miljøer, var dårlig representert på COP29. Bare 8 av de 78 verdenslederne som deltok på COP var kvinner.

Victoria Romero (Mexicos ambassadør i AZ), ba partene erkjenne at kvinner ofte er i frontlinjen av klimakrisen, forvalter ressurser og bryr seg om lokalsamfunn og familier, men til tross for dette er de fortsatt underrepresentert i klimabeslutninger. Hun sa at klimatiltak må være grunnleggende feministisk.

Selv om kvinnene var i mindretall blant de forhandlende partene var de sterkt til stede i organisering av sivilsamfunnets pressekonferanser, møter og workshops. Et av disse *Rio, biodiversity, climate and desertification* var organisert som en World kafé/ dialogkafé.

Fra workshopen Rio, biodiversity, climate and desertification

Her ble det lagt vekt på at kvinner er de som beskytter og gir omsorg for barn og eldre, er bærere av tradisjonell kunnskap om biologisk mangfold, landbruk, planter til medisin og mat, og de tar vare på frø. I det globale sør lever mange kvinner i frontlinjen for klimakrisen som ødelegger samfunn og levemåter gjennom flom, tørke og ekstremvær.

En kvinne fra Pakistan fortalte om en frodig og vakker landsby hun ofte besøkte som nå ikke finnes mer. Den ble vasket bort av en flom. Kvinner som var bærere av viktig tradisjonell kunnskap, lever nå vanskelige liv som klimaflyktninger.

I Brazil ser de skog og plantearter forsvinne. Også næringsrike planter som har vært viktig som mat og levebrød, står i fare for å bli utryddet. Det ble fortalt om utvinning av litium i Argentina, som krenker urfolks rettigheter. To millioner liter rent vann blir brukt til å utvinne et tonn litium.

Urfolkskvinner dyrker og beskytter landet de bor på, og kvinnelige fiskere beskytter mangroveskogen. Det er vanlig at kvinner på landsbygda dyrker land de selv ikke eier.

80% av verdens mat er produsert av småbønder. Småskalajordbruk er viktig og binder karbon i jorden. Handel med klimakvoter fører til stort press, gjennom monokultur og plantasjer, som ødelegger levebrød og fører til avskoging og tap av biologisk mangfold.

På en pressekonferanse i regi av UN Women, ble det sagt at kvinner fra Sub Sahara Afrika går til sammen 200 millioner timer hver dag for å finne vann.

«Hvis du investerer i kvinner, investerer du i samfunnet. Til tross for hindringer er kvinner mektige agenter for endring, og deres inkludering på beslutningsnivå lokalt, nasjonalt og globalt er avgjørende for å beskytte det vi har igjen. Ved å fremme likestilling i klimainitiativ kan vi drive mer bærekraftige og inkluderende initiativ.»

Militære klimautslipp og miljøødeleggelser fra krig

Den andre uken var CEOBS medarrangør for to sidearrangement om militære klimautslipp og viste til nyere forskning som sier at militære utslipp i 2019 utgjorde 5,5 % av de totale globale utslippene. Etter 2019 har verden, ikke minst NATO-land rustet kraftig opp og økt de militære utslippene. De store utslippene fra krig og gjenoppbygging etter krig kommer på toppen av de 5,5 prosentene.

Grafisk framstilling som viser at globale militære utslipp er større enn utslippene fra verdens fjerde største utslippsnasjon. (tall fra 2019)

En forsker fra Forvarets forskningsinstitutt innledet på det ene møtet, for å fortelle at Norge er et av få land hvor forsvaret rapporterer om klimautslippet sitt. På spørsmål fra meg svarte han at klimautslipp fra amerikanske baser og store felles øvelser ikke telles med i Norges klimautslipp.

Det ble fortalt at de to første årene med krig i Ukraina, førte til et ekstra utslipp på 175 millioner tonn CO₂. (Til sammenligning var de totale utslippene av klimagasser i Norge 46,7 millioner tonn CO₂e i 2023). Queen Mary University i London arbeider nå med en rapport om miljøødeleggelser og klimautslipp fra bombingene av Gaza.

På et annet møte fortalte en representant for selvstyremyndighetene i Palestina, at Israels krig mot Gaza utover å være et folkemord, også er en total ødeleggelse av miljøet. System for drikkevann og sanitær er ødelagt, og urensset kloakk renner rett ut i Middelhavet. Organisk søppel hopper seg opp i gatene og fører til sykdom. Gaza var langt fremme på fornybar energi, og barn lærte om resirkulering på skolen, også fordi det var store begrensninger på materiell. Nå er 95% av all fornybar energi på Gaza ødelagt.

Veien videre

På et G77 møte før COP, tok den nye meksikanske presidenten Claudia Sheinbaum til orde for at en prosent av verdens militære forbruk skulle brukes på gjenreisning av skog, og på generalforsamlingen i FN i høst foreslo president Lula fra Brazil at man må flytte penger fra militærbudsjettene til å bekjempe klimaendringene.ⁱⁱⁱ At progressive ledere og sivilsamfunn fra det globale sør tar opp sammenhengen mellom militarisme og klima er et skritt i riktig retning.

En etiopisk kvinne sendte meg et notat hun hadde skrevet for en kenyansk klimaorganisasjon om hvor trillionene fra det globale nord tar veien. ***The conundrum of climate financing*** *Where is the finance for sustainable, resilient, innovative solutions?* Notatet peker på at pengene finnes, men går til militærbudsjettene, til å finansiere kriger og til romfart. Rapporten ligger her.

https://devinit.github.io/media/documents/The_conundrum_of_climate_financing.pdf

Det gir håp at stadig flere kjenner denne sammenhengen. Tre unge amerikanske og engelske aktivister fra Christian Climate Observers Program, som jeg traff siste dagen, oppsummerte COP slik: *Vi er skuffet over at resultatet er så dårlig. Utviklingslandene får bare 250 (300) av kravet på 1300 milliarder \$. Vi må få verden til å se sammenhengen mellom de store summene som brukes på globalt militært forsvar og oljesubsidier og summene som mangler for å støtte utviklingslandene.*

Unge aktivister fra Christian Climate Observers Program

Disse tre unge så til dels mørkt på framtiden, men fant håp i stemmene til alle de som jobber for en mer rettferdig, likeverdig og fredelig verden og som så tydelig var til stede på COP.

Stadig flere tror at nedrustning og diplomati er avgjørende for å bremse klimaendringene, men våre politikere og medier vil fortsatt ikke snakke om denne sammenhengen.

IKFF sendte brev til aktuelle departement i 2024 og ba de ta opp militære klimautslipp og nedrustning for klimarettferdighet på COP29. I svaret fra Klima og miljødepartementet sto det blant annet:

Kriger bidrar til økte klimagassutslipp og hindrer innsats for å dempe klimakrisen. Dette er uheldig for det internasjonale klimaarbeidet. Krig og militær aktivitet påvirker klimagassutslippene betydelig, for eksempel gjennom utslipp fra bruk av fossile brensler, eksplosjoner og branner. I tillegg kommer andre skader på natur og miljø. Deler av klimagassutslippene fra militær aktivitet fanges opp i utslippsregnskap, men ikke alt. Flere store kriger og militær aktivitet øker globale utslipp og motarbeider innsatsen for å dempe klimakrisen. Problematikken dere tar opp er derfor viktig.

Men de andre departementene ser ikke ut til å bry seg. Det ble uansett ikke et tema i forhandlingene. Kjøp av klimakvoter i sør ble en av løsningene som Norge presenterte på COP.

Vi har en stor jobb å gjøre, og det er viktig å vite at vi er alliert med freds- og miljøorganisasjoner i nord og sør, også i WILPF internasjonalt. Vi må fortsette å spre bevissthet om at militarismen er elefanten i klimarommet, og at pengene som trengs til rettferdig klimaomstilling finnes i de militære budsjettene.

50 Nobelprisvinnere fra flere disipliner, også i fysikk, matematikk og medisin har tatt til orde for The Peace Dividend Campaign,^{iv} om å redusere alle lands militærutgifter med to prosent pr. år. Over fem år, med start i 2025, vil dette frigjøre 1,3 trillioner dollar som kan overføres til et globalt fond for klimarettferdighet og menneskelig sikkerhet.

Vi har tatt med dette konkrete forslaget i IKFF sitt innspill til regjeringens forslag i høring for Norges nye klimamål for 2035.^v

ⁱ <https://womensgenderclimate.org>

ⁱⁱ https://www.ikff.no/wp-content/uploads/2025/01/ForUMs-posisjoner-til-COP29_langversjon-2.pdf

ⁱⁱⁱ <https://esitlikadaletkadin.org/lula-calls-for-redirecting-military-budgets-to-combat-climate-change-at-the-un/>

^{iv} <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/14/nobel-laureates-cut-military-spending-worldwide-un-peace-dividend>

^v <https://www.ikff.no/wp-content/uploads/2024/11/Horingsinnspill-ny-norsk-klimaplan.pdf>